

Publicistika

HRVATSKO PUTOVANJE PREMA
EUROPSKOJ JEZGRI

PIŠE: ZDRAVKO MILINOVIĆ

Kad se svijet raspadao i ponovno sastavljao, prije malo više od stotinu godina, na kraju Velikog (poslije poznatijeg kao Prvog svjetskog) rata, Hrvatska je bila samo moneta za namirivanje računa. Nije postojala kao država usprkos tumačenjima hrvatskih eksperata za državno pravo. Svijet se ponovno prekracao 1945., a Hrvatska je bila u shizofrenoj poziciji jer se, preko NDH Ante Pavelića, našla među poraženima, ali i među pobjednicima kao federalna sastavnica Titove Jugoslavije. Nije bila samostalni međunarodopravni subjekt. Krajem osamdesetih svijet se rušenjem Berlinskog zida izmijenio iz temelja. Propao je Sovjetski Savez, Jugoslavija se raspala i Hrvatska je zajedno sa Slovenijom napokon postala međunarodno priznati subjekt. Sada kad je Vladimir Putin neobjavljenim ratom odlučio uništiti Ukrajinu i nakon 30 godina pokrenuo novi globalni ringšpil promjena, Hrvatska je prvi put samostalna država sa svim atributima.

Kako Zagreb koristi tu svoju poziciju? Je li Hrvatska tek američki prirepak koji dvoji samo oko toga poslušati li Bruxelles ili čekati mig iz Washingtona? Je li Hrvatska, usprkos formalnom statusu članice EU, NATO-a, schengenske i eurozone, ipak ostala na periferiji zbivanja, a ako jest, kako iz nje izaći? To su samo neka od pitanja na koja pokušava odgovoriti Davor Ivo Stier u svojoj novoj knjizi "Izlaz iz periferije", s podnaslovom "Ogled o Hrvatskoj u novome međunarodnom poretku". Knjigu je u prvim danima siječnja 2023. godine izdao TIM press, a uredio Hašim Bahtijari, vrijedni nakladnik koji je tiskao i prvu Stierovu knjigu, "Novu hrvatsku paradigmu". Autor priznaje da je ova nova knjiga svojevrsni vanjskopolitički nastavak političkog i publicističkog hita iz 2015.

Davor Ivo Stier sada je zastupnik HDZ-a u Saboru, a prije političkog razlaza s premijerom Andrejom Plenkovićem bio je ministar vanjskih poslova i potpredsjednik Vlade. Zahvaljujući svojoj političkoj obzirnosti i taktičnosti, nije mu naštetila ni činjenica da se na unutarstranačkim izborima u HDZ-u kandidirao za zamjenika predsjednika stranke na listi Ivana Penave. Štoviše, posljednja kontroverza u koju je uključen jest činjenica da ga je Plenković predložio za veleposlanika pri Svetoj Stolici, ali zahvaljujući kapricu predsjednika Republike Zorana Milanovića, od Rima je još daleko. Stier je na glasu kao jedan od lidera konzervativnog krila HDZ-a među kojima prevladavaju euroskeptici i oni koji u Bruxellesu vide novi politički Beograd. Za razliku od njih, Stier misli da članstvo u EU jača hrvatsku državnost. Štoviše, on je optimist. "RH ima razloga za optimizam jer joj se u promjenama međunarodnog poretka pruža dobra prilika za opstanak i pomicanje s periferije prema europskoj jezgri", piše Stier.

A državne tvorevine unutar kojih je Hrvatska postojala posljednjih stotinjak godina nisu nimalo dobro podnosile tektonske promjene u svjetskoj

Naslovnica knjige Davora Ive Stiera, bivšeg ministra vanjskih poslova

politici. Austro-Ugarska je propala 1918. godine, kraljevina Jugoslavija 1941., a SFR Jugoslavija 1991.

"Moglo bi se argumentirati da se ponudeni primjeri odnose na višenacionalne države te da upravo u toj činjenici leži razlog njihova nestanka prilikom promjene međunarodnog poretka", piše Stier i iznosi protuarargument kako i nacionalne države mogu nestati. "To se dogodilo Crnoj Gori 1918. ili Litvi, Latviji i Estoniji 1940. Ali nije se dogodilo višenacionalnoj Ujedinjenoj Kraljevini nakon pada Berlinskog zida 1989. godine."

U poglavlju "Hrvatska i međunarodni poredak" donosi sažeti povijesni prikaz stvaranja i rastakanja poretka u doba eurocentričnog svijeta, od Vestfalskog mira 1648. godine, Bečkog kongresa 1815. do Berlinskog 1878. kojim je definirana dominacija Njemačke na Kontinentu, ali i zametak dvaju svjetskih ratova u idućem stoljeću. U to vrijeme Hrvatskom su se loptali i Pešta i Beč. Dvadeseto stoljeće donijelo je "krah eurocentričnog sustava" i dovelo SAD na svjetsku scenu, nakon 1945. u položaj lidera i zaštitnika Zapada, a nakon pada Berlinskog zida i jedinog pravog svjetskog arbitra i policajca. Nije trebalo previše vremena da se vidi kako "pax americana" kao unipolarni svijet ne može opstati i da se Fukuyamini snovi o "kraju povijesti" zbog "nezaustavljivog pohoda liberalne demokracije i tržišne ekonomije pod globalnim američkim vodstvom" ne mogu ostvariti. "Ako je pad Berlinskog zida 9. studenog 1989. najavio kraj hladnog rata, onda je napad na njujorške tornjeve 11. rujna 2011. najavio kraj idealističke aspiracije za krajem povijesti. Amerika se morala vratiti u povijest", piše autor "Izlaza iz periferije".

Geopolitička logika vodila je SAD prema širenju NATO-a, što je dovelo do konfrontacije s Rusijom koju je logikom carstva obnavljao Putin. "Ratom u Gruziji 2008. i asertivnijom Putinovom implementacijom ruske strategije 'bliskog inozemstva', što se osobito pokazalo u slučaju Ukrajine, odnosi Zapada i Moskve ponovno su se počeli razvijati prvenstveno u smjeru sigurnosne kompeticije", piše Stier, koji zaključuje, bez obzira na to što se ratu u Ukrajini još ne nazire kraj, Rusija više nema kapacitet za globalno natjecanje sa SAD-om.

Stier analizira niz vrlo osjetljivih tema, poput odnosa u trokutu Berlin - Moskva - Washington, povratka

Njemačke među velike sile, antigermanskoj atmosferi, britanskim konzervativcima koji su vođeni geopolitičkom logikom napustili europske pučane znatno prije Brexita, američkom strahu od približavanja EU Rusiji, turskim neosmanskim imperijalnim ambicijama, Erdođanovoj viziji "pretvaranja Turske u veliku silu koja će do 600. obljetnice osvajanja Carigrada (do 2053.) biti u istom rangu s Amerikom, Kinom i Rusijom"...

Međutim, ključna tema je globalno suparništvo SAD-a i Kine ne samo na Indopacifiku. "Najmoćnija diktatura na svijetu više nije Rusija nego Kina", pa su se odnosi Kine i SAD-a "stubokom promijenili". Stier podsjeća da je glavni cilj kineskog vodstva "vratiti se među najveće globalne sile na ekonomskom i vojnom planu, a to bi se trebalo ostvariti do 2049. to jest na stotu obljetnicu Narodne Republike". Realno, Peking je to već postigao. Problem je u razumijevanju kineske tisućljetne civilizacije "koja svoju tehnološku zaostalost i političku podređenost u odnosu na zapadne sile u 19. i 20. stoljeću vidi kao povijesnu anomaliju koja će se u potpunosti riješiti njezinim povratkom na poziciju središnje sile u svijetu", piše Stier.

Stier podsjeća na Kissingerove spoznaje da je "u posljednjih 20 stoljeća, Kina tijekom njih 18 imala jaču ekonomiju od bilo koje zapadne zemlje. Do 1820., dakle svega desetljeće prije opijumskih ratova i onoga što Kinezi nazivaju 'stoljećem poniženja', Kina je proizvodila 30% svjetskog BDP-a, više od Zapadne Europe, Istočne Europe i SAD-a zajedno".

Davor Stier svoj optimizam temelji na činjenici da u epohi stvaranja tog novog bipolarizma ni SAD ni Kina ne ugrožavaju Hrvatsku. Štoviše, Hrvatska je Amerikancima jedan od najvrijednijih saveznika, a Kina kao datost prihvaća sveukupno hrvatsko pripadanje Zapadu. On stratešku opasnost vidi u "dugoročnom ostanku na periferiji Europe", ne u geografskom značenju, nego u vidu političke i društveno-ekonomske marginalizacije u odnosu na europsku jezgru. "Prijeti opasnost puno snažnije implementacije koncepta Europske unije različitih brzina", strahuje Stier i zaključuje: potrebno je strateško razmišljanje i djelovanje da bi se izbjegla periferija.

Stier smatra da je ključno pozicioniranje Hrvatske kao lidera Zapadnog Balkana koji svima pomaže u približavanju EU, pa makar proširenje bilo usporeno. Hrvatski "geopolitički projekt nije hegemonija na Balkanu, već odmicanje od periferije prema europskom središtu".

"Hrvatska ima svojevrsnu ulogu primjera zemlje koja je nakon rata uspjela postati članica EU i NATO-a zahvaljujući provedbi reformi za razvoj demokratskih i uključivih institucija, poštovanju ljudskih i manjinskih prava te kompetitivnoj ekonomiji. Stoga je za učinkovitu vanjsku politiku od ključne važnosti da se na unutarnjem planu ne odustane od takvih političkih opredjeljenja i da se nastavi s reformama u tom smjeru. Stagnacija ili nazadovanje na tom planu najozbiljnije bi ugrozili hrvatske izgleda za pomicanje prema europskoj jezgri", zaključuje Stier. □

→ nastavak s prethodne stranice

biznisu. Ova ulica inače - II. Kozari put, drugi odvojak - kulturna je ulica kojom je Bandić prošetao na onoj famoznoj fotografiji, u ulaštenim cipelama i odijelu, odlučno gazeći po lokvama i blatu. Poslije je dao tu ulicu asfaltirati.

Oba su naselja poznata po ilegalnoj gradnji. Pojedine kuće, tvrde mještani "niknule su preko noći". Vlasništva su neuredna, na jednoj adresi zna biti desetak ili čak stotine prijavljenih osoba, a zemljišta su uglavnom i dalje gradska. Dopadljivo je i živopisno vidjeti te vijugave i pijane ulice Puteva, koje prate divlju gradnju i poneke kućerke naslagane od cigli, dasaka i ljepenke, ali prema Anđelini Svirčić Gotovac, stručnjakinji za sociologiju prostora, ipak "ne možemo govoriti u pojmovima slamova ili geta". Jer, piše ona, tu postoji minimalna infrastruktura - struja, voda i kanalizacija. U svojoj doktorskoj disertaciji Svirčić Gotovac tim područjima pripisuje "obilježja pauperiziranosti". Ta komplikirana riječ stoji za osiromašenost, nebrigu i zapuštenost. Povijesno, pauperi su osobe koje žive u stanju bijede i ne mogu osigurati minimum sredstava za život bez državne pomoći. Prema podacima Grada, kvart Peščenica-Žitnjak, unutar kojeg su Bok i Putevi, ima najveći broj ljudi u riziku od siromaštva u cijelom Zagrebu, čak 16 posto. Zagrebački je prosjek usput 11 posto, a stopa Gornjeg grada je, recimo, ispod 5 posto. Ta stopa označava broj ljudi koji imaju dohodak manji od 1595 kuna mjesečno po članu obitelji (za četveročlanu obitelj). U Peščenici, kažu podaci, najmanje 8000 ljudi živi tako, s mjesečnim primanjima ispod 1595 kuna, a pritom je i visoki udio nezaposlenih, blizu šest posto, što je dvostruko više od zagrebačkog prosjeka.

Uglancani Mercedes

Visoku stopu siromaštva i nezaposlenosti neki će pripisati činjenici da u naseljima Kozari bok i Kozari putevi živi veliki broj Roma. Istina, od ukupnog broja u Zagrebu, čak ih 37 posto živi samo u ova dva nase-

lja. Prema podacima Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, više od polovice ih prima neki oblik državne pomoći.

U vožnji kroz naselje, u smjeru prema Radničkoj cesti, zaustavlja nas novi, uglancani crni Mercedes sa zatamnjenim staklima. Kroz prozor nas odmjeravaju dvojica romskih mladića u srednjim 20-ima. "Iz Jutarnjeg smo, radimo reportažu...", govorimo im. Vozač, s gotovo prozirnim sunčanim naočalama, prekida nas i kaže: "Mi nismo Romi, mi smo hrvatski državljani!". To je sve što je rekao, potom digno prozor i opali gas. Više nam je romskih mještana tu potvrdilo da im je dosta novinara, a posebno novinara u koji se sjate samo kada se nešto loše dogodi, a i koji uvijek pokušavaju za sve okriviti Rome i Bosance. "A da napišete nešto lijepo o Kozari boku i Putevima, malo za promjenu", mole nas.

Loša statistika

Lijepo vijesti za kraj nalazimo u obližnjoj Osnovnoj školi dr. Vinka Žganca, u Kozari boku, koju uglavnom pohađaju učenici iz Kozari puteva, njih 70 posto, a od toga 10 posto Roma. Tu se situacija značajno popravlja, kako nam je ispričala ravnateljica Renata Cindrić. "Roditelji romske djece više su uključeni u školu, to se vidi, jedini je problem što često mijenjaju telefone, a i dalje djeci opravdavaju puno izostanaka", veli ravnateljica koja je tu u službi 13 godina. Na pitanje koliko Roma završi škole, posebno djevojčice, s obzirom na to da je poznato kako odustaju u višim razredima škole jer počinju stvarati obitelji, ravnateljica Cindrić kaže da je to gotovo zanemarivo. "Svi misle da je ovdje nekakav Teksas, Divlji zapad, ali zbilja nije, učenici uredno završavaju osnovnu školu, jedan dio ih, doduše, često ponavlja razred, ali to su djeca uredna, nahranjena, obučena, pristojna i nijedan naš profesor nikada nije imao nijedan incident", navodi.

Ipak, obrazovna statistika pokazuje da cijeli kvart Peščenica-Žitnjak zaostaje. Visokih 17,2 posto stanovnika Peščenice ima samo osnovnu školu, a gotovo deset posto ih ima nekoliko razreda ili nijedan. Usporedbe radi, na Gornjem gradu nema stanovnika bez škole, a više od 50 posto ih ima fakultetske diplome. U Kozari boku je 7,5 posto stanovnika visokoobrazovano, u Putevima 4,2 posto. I stvar, čini se, nije samo u školi i diplomu, nego u činjenici da Bok i Putevi, naselja od ukupno 15.000 ljudi, nemaju nijedno kino, muzej, kazalište ili galeriju. Gornji grad ima devet muzeja, dvije knjižnice, tri kazališta, 16 galerija i tri kino dvorane. Iznenađuje li onda statistika? □

Razlike su između Boka i Puteva socijalne i političke. U Boku je više od 30 posto ljudi glasalo za Tomislava Tomaševića na izborima za gradonačelnika, u Putevima isto toliko za Bandićevu zamjenicu Jelenu Pavičić Vukičević